

Innehåll

Om strategirapporten – syfte och upplägg	2
1 Sidas bedömning av strategigenomförandet – en sammanfattning	4
2 Översikt av strategisammanhanget	4
2.1 Förändringar i strategisammanhanget	5
2.2 Sveriges roll i strategisammanhanget	6
2.3 Synergier med andra svenska strategier och aktörer	6
Sidas bidrag till förändring på strateginivå	7
3.1 Stödområde 1: Mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer och jämställdhet	10
3.1.1 Mål 1.1: Förbättrade förutsättningar för demokratisk samhällsstyrning, minskad korruption, ansvarstagande och ansvarsutkrävande i de offentliga institutionerna	10
3.1.2 Mål 1.2: Ökad kapacitet i det civila samhället och oberoende media att utföra sina demokratiska och granskande funktioner	12
3.1.3 Mål 1.3: Stärkta förutsättningar för jämställdhet och respekt för mänskliga rättigheter, med fokus på kvinnor och flickor	13
3.2 Stödområde 2: Jämlik hälsa	15
3.2.1 Mål 2.1: Förbättrad tillgång till god hälso- och sjukvård, inklusive stärkt hållbarhet och kapacitet i hälsosystemet, med fokus på kvinnor och barn	15
3.2.2 Mål 2.2: Ökad tillgång till och respekt för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, framförallt för unga människor	16
3.3 Stödområde 3: Försörjning, miljö, klimat och energi	17
3.3.1 Mål 3.1: Förbättrade möjligheter till en hållbar försörjning, med fokus på hållbar livsmedelsförsörjning, produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor, särskilt för kvinnor och ungdomar	17
3.3.2 Mål 3.2: Förbättrad tillgång till förnyelsebar energi som är socialt och miljömässigt hållbar	19
3.3.3 Mål 3.3: Förbättrad kapacitet hos aktörer att bidra till miljö- och klimatomfattig hållbarhet	20
4. Implikationer	21

Om strategirapporten – syfte och upplägg

Syftet med strategirapporten är rapportera Sidas strategigenomförande till UD. Strategirapporten tjänar som underlag till vårsamråden med Utrikesdepartementet (UD) samt till Regeringskansliets (RK) resultatrapportering. Sida är avsändare och UD är målgrupp för och mottagare av strategirapporten.

Vid sidan av strategirapporten redovisar Sida sin verksamhet till regeringen genom årsredovisningen. Denna inkluderar redovisning från strategigenomförandet på en övergripande nivå per strategi. Strategirapporten går djupare och redogör för strategigenomförandet per strategimål för varje strategi och drar även framåtblickande slutsatser.

Strategirapporten är utformad i enlighet med regeringens riktlinjer för strategier. Strategirapporten ska redovisa, analysera och bedöma resultaten av strategigenomförandet i förhållande till angivna strategimål¹ samt redogöra för implikationer för det fortsatta strategigenomförandet. Vid behov ska rapporten redovisa förändringar i förutsättningarna för genomförandet. Det finns tre typer av strategirapporter: Strategirapport år 1, årlig strategirapport och fördjupad strategirapport.

1. **Strategirapport år 1** skrivs för strategiperiodens första år efter genomförd operationalisering. Rapporten sammanfattar slutsatser och redovisar resultat från genomförandet av föregående strategi (i de fall det finns en tidigare strategi). Denna strategirapport redogör även för den förändringsteori som ligger till grund för Sidas stöd inom strategin, centrala överväganden samt hur verksamheten ska genomföras och följas upp under strategiperioden.
2. **Den årliga strategirapporten** skrivs för de år då varken en fördjupad översyn eller operationalisering genomförts.
3. **Den fördjupade strategirapporten** skrivs näst sista året av strategin efter att en fördjupad översyn genomförts. Rapporten redogör för slutsatserna från den fördjupade översyn av strategigenomförandet som sker en gång per strategi. Den fördjupade strategirapporten ska sammanfatta genomförandet av hela strategin hittills² (bl.a. analys av resultat per strategimål) samt ge tydliga rekommendationer inför kommande strategiperiod. Den fördjupade strategirapporten utgör Sidas huvudtillfälle att lämna rekommendationer till regeringens anvisningar inför ny strategi.

Strategirapporten är en lägesuppdatering av strategigenomförandet och bedömer resultat sedan den senaste strategirapporten. Strategirapporten bygger på det underlag som finns tillgängligt vid tillfället för strategirapportens framtagande (t.ex. rapportering, reserapporter, studier, utvärderingar, analyser och anteckningar från partnermöten).

Kapitel 1 sammanfattar Sidas bedömning av strategigenomförandet per strategimål.

Kapitel 2 ger en översikt av strategisammanhanget och beskriver den kontext (tematisk/geografisk) i vilken strategin genomförs. **Kapitel 3** redovisar resultat från strategigenomförandet. **Kapitel 4** redogör för eventuella implikationer för det fortsatta strategigenomförandet som behöver lyftas till UD.

¹ I de tidigare resultatstrategierna används begreppet *resultat*. Denna mall använder genomgående begreppet *strategimål* i linje med nya riktlinjer för strategier. I resultatstrategierna är resultaten klustrade kring *resultatområden*. Mallen använder dock genomgående begreppet *stödområde*.

² Dvs. från strategins början fram till 15/3.

”**Trafikljusen**” är Sidas viktigaste signalsystem för att följa hur det går i strategigenomförandet. En bedömning görs för varje strategimål och ger en snabb överblick av nuläget. Bedömningen och motiveringen till denna utgör narrativet i resultatredovisningen (kapitel 3) i strategirapporten. I strategirapporten bedöms två aspekter:

1. **Utveckling mot strategimålet:** Strategimålen anger vad Sidas arbete ska bidra till under en angiven strategiperiod och utgör den huvudsakliga styrningen i strategigenomförandet. Trafikljusbedömning för *utveckling mot strategimålet* används för att få en snabb uppfattning om utvecklingstrender inom de målområden i kontexter där Sida är aktiv. Sidas insatser kan vara med och påverka utvecklingstrender inom de områden där vi är aktiva, men det handlar ofta om större komplexa och långsiktiga förändringar på nationell, regional och/eller global nivå, där ett stort antal faktorer utanför Sidas kontroll inverkar på utvecklingen i kontexten. Trafikljusbedömningen och färgsättningen motiveras och beläggs utifrån tillgänglig statistik, källor eller rapporter.

Bedömning av utvecklingstrender i kontexten i förhållande till **strategimålen**:

- Grön:** Utvecklingen går framåt
- Gul:** Utvecklingen går delvis framåt eller delvis bakåt
- Röd:** Utvecklingen går bakåt

2. **Portföljens relevans:** Sidas strävan är att sätta samman och upprätthålla en relevant och väl avvägd portfölj i förhållande till utvecklingsutmaningar i respektive strategikontext, strategins mål och Sidas ambitioner avseende förväntade förändringar och resultat. *Portföljens relevans*, dvs. om Sida har satt samman en väl avvägd portfölj av insatser och aktiviteter som bedöms bidra till förändring i linje med strategimålet.

Sida måste löpande justera sin förändringsteori och portfölj utifrån olika aspekter:

- (i) föränderlig kontext och sammanhang, (ii) efter den styrning som myndigheten får och (iii) beroende på om aktiviteter inte gett eller förväntas ge resultat. Trafikljusbedömningen och färgsättningen av detta trafikljus beaktar och utgår från dessa aspekter.

Bedömning av **portföljens relevans**:

- Grön:** Portföljen är relevant
- Gul:** Portföljen är delvis relevant
- Röd:** Portföljen är inte relevant

1 Sidas bedömning av strategigenomförandet – en sammanfattning

Mänskliga rättigheter, demokrati, jämställdhet

- 1.1 Förbättrad demokratisk samhällsstyrning, minskad korruption
- 1.2 Ökad kapacitet i civilsamhället och media att utföra granskning
- 1.3 Stärkta förutsättningar för jämställdhet och MR för kvinnor/flickor

Mål³

Portfölj⁴

Jämlik hälsa

- 2.1 Förbättrad tillgång till god hälso och sjukvård, fokus kvinnor/flickor
- 2.2 Ökad respekt för SRHR framförallt för unga människor

Försörjning, miljö, klimat och energi

- 3.1 Hållbar livsmedelsförsörjning, produktiv sysselsättning
- 3.2 Förbättrad tillgång till förnyelsebar miljömässigt hållbar energi
- 3.3 Förbättrad kapacitet för miljö och klimatmässig hållbarhet

2 Översikt av strategisammanhanget

Sveriges regering fattade beslut om nuvarande strategi för Zimbabwe 6 april 2017. Strategin sträcker sig till 31 december 2021 och omfattar 1 500 MSEK. Insatserna inom strategin ska bidra till tre mål:

- Ökad respekt för mänskliga rättigheter, en demokratisk samhällsutveckling och stärkande av rättsstatens principer.
- Ökad tillgång till god hälso- och sjukvård inklusive SRHR.
- Stärkt motståndskraft/resiliens avseende försörjningsmöjligheter, miljö- och klimatmässigt hållbart nyttjande av naturresurser och förbättrad tillgång till förnyelsebar energi.

Totalt strategibelopp:	Utbetalat belopp hittills:	Antal insatser 2020:
1 500 MSEK	1 211 MSEK	34

Sammanlagda utbetalningar sedan strategiperiodens början uppgår till 1 211 MSEK och av det allokerade strategibeloppet återstår 289 MSEK. Delegeringen för verksamhetsåret 2021 är 320 MSEK.

³ Bedömning av utvecklingen i kontexten i förhållande till **strategimålen**: Grön: Utvecklingen går framåt; Gul: Utvecklingen går delvis framåt eller delvis bakåt; Röd: Utvecklingen går bakåt.

⁴ Bedömning av **portföljens relevans**: Grön: Portföljen är relevant; Gul: Portföljen är delvis relevant; Röd: Portföljen är inte relevant.

2.1 Förändringar i strategisammanhanget

Zimbabwe har under 2020 haft en fortsatt negativ ekonomisk, social och humanitär utveckling, som ytterligare förstärkts av Covid-19, och trenden visar inga tecken på förbättring. Tidigare förhoppningar om reformer har inte heller infriats. Den fortsatt långvariga misskötseln av politik och ekonomi, tillsammans med andra faktorer såsom klimatpåverkan och Covid-pandemin, har resulterat i försämringar för samtliga utvecklingsindikatorer, vilket också avspeglar sig inom alla tre strategiområden där de redan tidigare stora utmaningarna under året förvärrats ytterligare. Att en strikt lockdown infördes i ett tidigt skede i pandemin har inneburit att Zimbabwe:s befolkning levt under restriktioner under en lång tid med alla de negativa effekter detta för med sig.

Ekonomi i Zimbabwe präglas av fortsatt stora utmaningar inom produktion, tillväxt, valuta, hög arbetslöshet, en omfattande brist på konstruktiv ekonomisk politik, samt ett lågt förtroende hos både den privata sektorn och i det finansiella systemet. Detta har lett till kraftiga fall i den lokala valutans värde, med stora inslag av ”dollarization”, och till hög inflation (med topp på 837% i juli). Världsbanken beräknar att BNP fallit med 10% under 2020. Arbetslösheten har fortsatt att öka särskilt bland ungdomar och unga kvinnor. Över 90% av befolkningen i arbetsför ålder försörjer sig i den informella sektorn. Ekonomins viktigaste sektorer är jordbruk, industri (inkl. gruvnäring) och olika servicenäringar, t ex turism. Samtliga sektorer har drabbats hårt av den ekonomiska nedgången, klimatpåverkan och Covid-19 pandemin. Effekterna på jordbruket har fått särskilt stora konsekvenser då det står för en övervägande del av både sysselsättningen och matproduktionen i landet. Klimatpåverkan, till exempel omfattande torka som senare förbytts i översvämningar, har också belastat framför allt den viktiga jordbrukssektorn. Detta har resulterat i en omfattande matosäkerhet som bedöms kunna drabba mer än halva landets befolkning, och med uppenbara risker för en fördjupad humanitär kris. För att svara upp mot denna utveckling har strategigenomförandet anpassats genom att tydligare fokusera på att stärka resiliens hos utsatta grupper, t ex genom direkt stöd med insatsvaror till aktörer inom jordbruket, eller att skapa olika former av sysselsättning. Den ökande arbetslösheten, i synnerhet i städerna, vilken också påtagligt förstärkts av Covid-19, har medfört en anpassning av stödet till ökad inriktning på även urbana områden.

Utvecklingen har varit negativ vad gäller respekt för mänskliga rättigheter och yttrandefrihet. Restriktioner kopplat till Covid-19 har utnyttjats för att krympa det demokratiska utrymmet och övergrepp mot oppositionspolitiker och civilsamhällesaktörer har ökat. MR-organisationer har rapporterat om misshandel och tortyr vid polisingripanden och rättsväsendet används allt mer som politiskt verktyg mot oppositionella. Korruptionen är mycket utbredd och visar inga tecken på att minska.

Landets hälsossektor befinner sig i många avseenden i en kollaps där Covid-19 pandemin lagt ytterligare sten på börda. Hälsossektorn är helt beroende av givarmedel för att hålla uppe en minimal standard, och givarna står idag för över 75% av utgifterna inom sektorn. I dagsläget befinner sig sektorn i en situation där de landvinningar som gjorts under senare år, inom exempelvis mödra- och barnhälsa, riskerar att gå om intet. Förutom Covid-19 pandemin har återkommande strejker bland sjukvårdspersonalen lett till att en stor del av befolkningen saknar tillgång till grundläggande sjukvård.

Zimbabwe:s regering lanserade under året en ny utvecklingsplan, National Development Strategy 1 (NDS1), för åren 2021 – 2025. NDS1 fokuserar på att stärka makroekonomisk stabilitet, inkluderande tillväxt, social infrastruktur, sociala skyddsnät, miljöskydd och resiliens samt stärka transparens och god samhällsstyrning. NDS1 har också ett starkt fokus på att motverka matosäkerhet, t ex genom insatser mot klimatrelaterade naturkatastrofer och utveckling och höjd produktivitet inom jordbruket.

Sveriges roll i strategisammanhanget

Tabell 1. Givarkontext

Biståndets (totala) andel av statsbudgeten utgör: 16 %	Strategins andel av det totala biståndet utgör 7 %.
Givargemensam samarbetsstrategi: Inte aktuellt	Status på EU-gemensamprogrammering/WBT: Arbetet har påbörjats med en mapping av vad olika givare gör och 2 "flagship" projekt har identifierats.
De fem största givarna (organisationer och/eller länder) är: US, UK, EU, SE, JP.	Sverige är den 4:e största givaren. Av EU MS är Sverige den största givaren.

Som fjärde största bilaterala givare i landet har Sverige en viktig roll att spela. Sedan Brexit är Sverige den största givaren inom EU. Utöver EU är övriga större givare USA och UK. Andra givare, så som Japan, Irland, Tyskland och Schweiz är förhållandevis små. Sverige är enda närvarande nordiska land.

Genom stödet till UN RCO har Sverige en nära relation till FN-kontoret i landet. Viktiga partner för Sverige är Unicef, UNDP, ILO och IOM. RC och FN har en central roll i möjligheten att föra dialog med regeringen och Sverige faciliterar detta genom ett stöd till FN-kontoret⁵. Tillsammans med övriga givare inom hälsosektorn har Sverige varit drivande i att söka finna vägar ur den hälsokris som pågår genom aktivt deltagande i givargruppen för hälsa, inklusive ordförandeskapet för *Health Development Partners Group (HDPG)* under 2019-2020. Sverige har också deltagit aktivt i den humanitära koordineringen. Sverige framhåller ett rättighets- och jämställdhetsperspektiv i både verksamheten och i dialog med partners, både med regeringsföreträdare, multilateraler och civilsamhällets organisationer.

Samarbetet med EU-delegationen fungerar överlag bra, men sedan UK lämnade är det endast Sverige som har ett bistånd av någon större dignitet vilket medför att koordineringen även utanför EU-gruppen blir viktig. Under senare delen av 2020 påbörjade EU-delegationen och övriga medlemsstater arbetet med Gemensamprogrammering. Sida har sekonderat en expert till delegationen för att driva detta arbete, initialt med en gemensam analys och inventering av pågående samarbeten inför påbörjandet av ett gemensamt genomförande. Länder utanför EU, som Schweiz och UK, har även inbjudits att delta.

Sverige deltar i flera givargrupper och har under 2020 (januari-september) varit ordförande i givargruppen på biståndschefsnivå, den så kallade *Fishmongersgruppen* som sedan oktober 2020 benämns *Zimbabwe Development Partners Forum (ZDPF)*. Det finns ingen givarkoordinering i regi av regeringen i Zimbabwe.

2.3 Synergier med andra svenska strategier och aktörer

Strategin för Zimbabwe har främst synergier med de två regionala strategierna för Afrika Söder om Sahara respektive SRHR, samt med den globala strategin för demokrati och mänskliga rättigheter. Sveriges stöd genom svenska organisationer i det civila samhället bidrar till att ambassaden kan hålla god kontakt med svenska aktörer i Zimbabwe utöver de som får stöd direkt via samarbetsstrategin. Strategin för Zimbabwe har därtill synergier med den humanitära strategin, t ex genom det omfattande stödet till stärkt resiliens inom *Zimbabwe Resilience Building Fund (ZRBF)* som också har en s k *Crisis Modifier*, d v s en särskild mekanism för att snabbt kunna avsätta särskilda medel för direkt och snabbt

⁵ Insatsnummer 12559, Strategic Repositioning of United Nations support to Zimbabwe through RCO, 2019-2021

stöd i krissituationer. Sida ser möjligheter till utökat samarbete för synergier med SRHR-strategin, exempelvis vad gäller samarbetet med CHAI. Från ett utfallsperspektiv är det värt att notera att andra svenska strategier står för 18% av det totala utfallet år 2020, se tabell 5 nedan.

Table 5. Outcome on All Appropriations in the Selected Country/Region (incl. Country Allocation)

	Anslagspost	Utfall 2020 (KSEK)	Avtalad bemyndiganderam (KSEK)
ID03 Partner country ENG	Appropriation	Outcome 2020 (KSEK)	Agreed frame of Outstanding commitments (KSEK)
Zimbabwe	101 Humanitära insatser (7 1:1.1)	45 012	0
	103 Stöd genom svenska organisationer i det civila samh (7 1:1.5)	34 798	5 029
	106 Afrika (7 1:1.9)	350 012	217 247
	Total	429 823	222 276

Den humanitära situationen har under året ytterligare försämrats. Över hälften av landets befolkning bedöms befinna sig i matosäkerhet. Största andelen matosäkra finns på landsbygden, men den urbana fattigdomen har ökat mer i relativa termer. Covid-19 och påföljande restriktioner har ytterligare förstärkt denna negativa utveckling. Medan det humanitära stödet inriktas på akut hjälp finns inom det långsiktiga utvecklingssamarbetet flera insatser för att skapa *varaktig* resiliens, förbättrade försörjningsmöjligheter, vatten och sanitet (WASH), minskad klimatpåverkan och även insatser mot könsrelaterat våld som följt i spåren av den fördjupade krisen. Samspelet mellan humanitärt stöd och långsiktigt utvecklingssamarbete har stärkts genom att gemensamt följa, analysera och göra bedömningar av det mest relevanta och effektiva stödet i den aktuella kontexten. Till exempel har i det långsiktiga utvecklingssamarbetet fokus kunnat läggas på att skapa *varaktig* resiliens, för att även kunna möta kommande kriser på ett bättre sätt och därmed minska de framtida behoven av humanitärt stöd.

3 Resultatredovisning

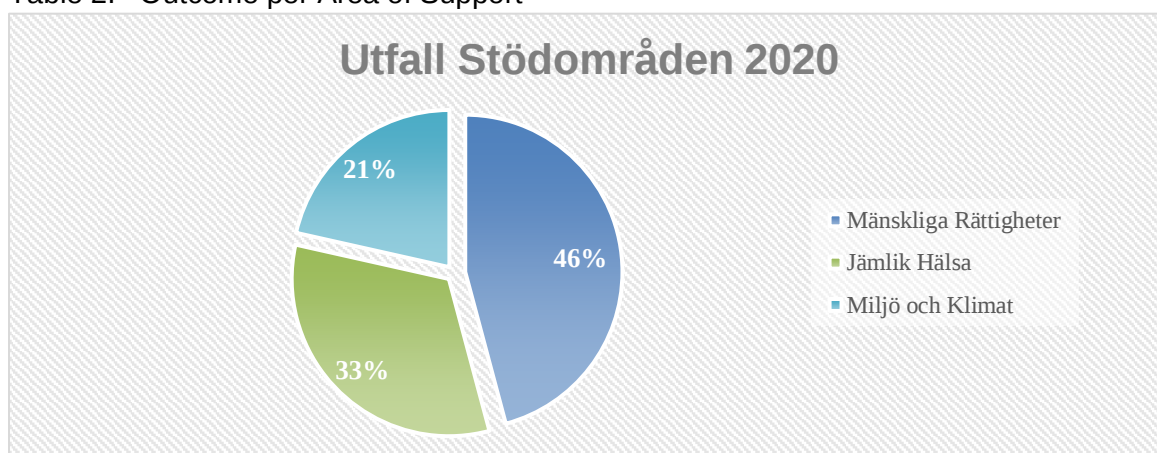
Sidas bidrag till förändring på strateginivå

Strategins enskilda insatser faller oftast under flera strategimål och resultaten svarar således upp mot flera mål samtidigt. Portföljanalysen under respektive mål innehåller därför insatser som även återfinns inom andra stödområden och strategimål. Totala utfallet för strategibeloppet mellan strategins tre stödområden för 2020 fördelades enligt följande: stödområde 1 "Mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer och jämställdhet" fick ett utfall om 46% (160 MSEK); stödområde 2 "Jämlig hälsa" fick ett utfall om 33% (114 MSEK); och stödområde 3 "Försörjning, miljö, klimat och energi" fick ett utfall om 21% (75 MSEK), se tabell 1 och 2 nedan. Fördelningen på de tre resultatområdena under 2020 är i det närmaste identiska med fördelningen av utfallet 2019.

Table 1. Financial Overview 2020 per Area of Support/Objective in Strategy

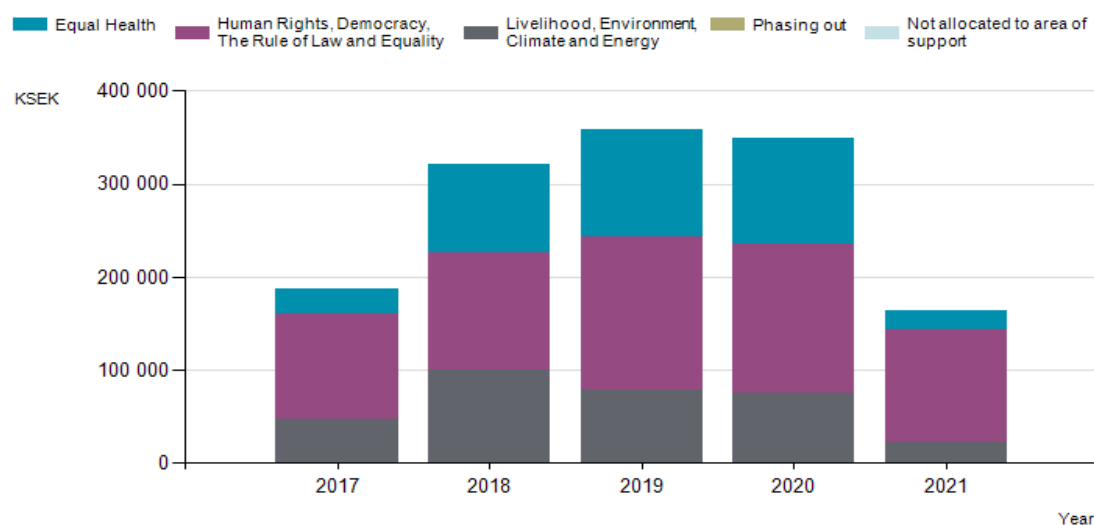
Strategi	Stödområde	Mål	Utbetalat 2020
Strategy	Areas of Support	Objective	Outcome 2020 (KSEK)
Zimbabwe 2017-2021	Total		350 012
	Not allocated to area of support	Not allocated to result	893
		Total	893
	Human Rights, Democracy, The Rule of Law and Equality	Improved conditions for democratic governance, reducing corruption, responsibility and accountability in public institutions.	39 494
		Increased capacity of civil society and independent media to carry out their democratic and investigative functions	54 510
		Strengthened conditions for equality and respect for human rights, with a focus on women and girls	66 486
		Total	160 490
	Equal Health	Improved access to quality health care, including enhanced sustainability and capacity of the health system, with a focus on women and children.	61 647
		Increased access to and respect for SRHR, especially for young people.	52 425
		Total	114 072
	Livelihood, Environment, Climate and Energy	Improved opportunities for sustainable livelihoods, with a focus on sustainable food security, productive employment with decent working conditions, especially for women and young people.	37 797
		Improved access to renewable energy that is socially and environmentally sustainable.	24 221
		Improved capacity of stakeholders to contribute to environmental and climate sustainability.	12 540
		Total	74 558

Table 2. Outcome per Area of Support

Avtalade belopp fördelat per stödområde under hela strategiperioden ligger på en jämn nivå mellan 2018 och 2020. Stödområde 2 jämlig hälsa har en större andel från 2018 och sedan har fördelningen mellan stödområden varit ganska jämn över åren. Stapeln för 2021 är delvis missvisande på grund av att jämlig hälsa och försörjning, miljö, klimat och energi har en stor andel insatser i planeringsstadiet, se tabell 3 nedan. Fördelningen mellan stödområden förväntas vara ungefär den samma även 2021 när planerade insatser i dessa stödområden är avtalade.

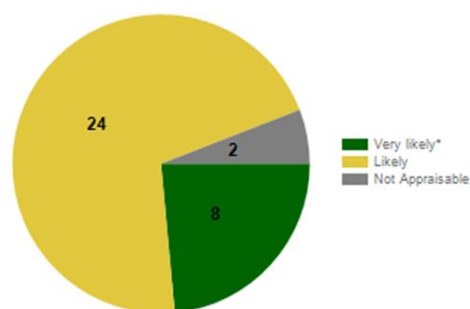
Table 3. Agreed Amounts per Area of Support for the Strategy Period

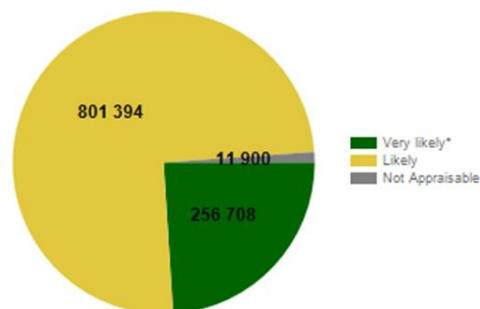
Som visas i tabell 4 nedan uppskattas att 24% av insatserna med stor sannolikhet kommer att uppnå sina mål, 71% kommer sannolikt att uppnå sina mål, och 5% är i nuläget inte bedömningsbara. Med anledning av den generellt instabila situationen i landet, hög inflation, dåligt fungerande banksektor, svårnavigerad politisk kontext, undermålig och överbelastad sjukvård och med en Covid-19 situation som medför återkommande restriktioner och nedstängningar av samhället finns det en möjlig risk att en del av insatserna inte kommer att uppnå sina målresultat tillfullo. En negativ förändring under 2021 kan inte helt uteslutas.

Table 4. Assessment of the Likelihood of Achieving the Contribution Objectives

4.1 As per Contribution

4.2 As per Accumulated Disbursed Amount (KSEK)

Sidas bedömning är att insatserna och portföljerna i stor utsträckning är relevanta inom samtliga strategiområden och för samtliga strategimål. Den överlag mycket negativa utvecklingen i Zimbabwe gör dock att det finns betydande osäkerhet om huruvida insatserna kan komma att bidra till att strategimålen uppfylls på längre sikt. Samtidigt innebär den försämrade situationen att insatserna är än mer relevanta i den svåra kontexten. Sverige är en av de största givarna i Zimbabwe och största givaren inom EU-kretsen, och kan därmed också ha en strategiskt viktig roll i både stöd till, och dialog med, Zimbabwe bland annat inom frågor om rör SRHR. Inom nyare delar av strategin med fokus på miljö, klimat, energi och ekonomisk utveckling kan Sverige också spela en mycket viktig roll, och få ett tydligt

svenskt mervärde, genom de omfattande svenska erfarenheter som finns i flera samarbetsländer i regionen med liknande inriktning av stödet. Inom stödet till ekonomisk utveckling och resiliens har en viktig lärdom av genomförandet hittills varit vikten av att ta hänsyn till de samband som finns mellan urban utveckling och landsbygdsutveckling, ett perspektiv som också förstärkts under året av Covid-19 pandemin. Dessa erfarenheter har särskild bäring på strategins genomförande vad gäller fattigdom och kopplingarna till försörjningsmöjligheter, sysselsättning och marknadsutveckling, vilket också reflekterats i de uppdaterade förändringsteorierna.

Covid-19 har genomgående haft konsekvenser för partnerorganisationerna och deras möjligheter att genomföra planerade aktiviteter, då mycket av verksamheten handlar om fysiska möten och utbildningar. De flesta har i stor utsträckning anpassat sin verksamhet och blivit mer virtuella. I flera fall har detta lett till förseningar i genomförandet, att man når ut till färre än ursprungligen planerat, samt. att det blivit svårare att nå ut till marginaliserade grupper ute på landsbygden.

3.1 Stödområde 1: Mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer och jämställdhet.

3.1.1. Mål 1.1: Förbättrade förutsättningar för demokratisk samhällsstyrning, minskad korruption, ansvarstagande och ansvarsutkrävande i de offentliga institutionerna.

Strategimål

Sida bedömer att förutsättningar att nå målet har gått bakåt under 2020. Restriktioner kopplat till Covid-19 har på olika sätt utnyttjats för att krympa det demokratiska utrymmet och antalet övergrepp mot oppositionspolitiker och civilsamhällesaktörer har ökat. Den politiska polariseringen har intensifierats, samtidigt som en intern strid pågått inom oppositionspartiet MDC. De fyllnadssval till parlamentet som var tilltänkta under hösten ställdes in med hänvisning till pandemin. Ytterligare inskränkningar i grundläggande mänskliga rättigheter såsom mötesfrihet och yttrandefrihet har skett. Det finns flera rapporterade fall där oppositionella förts bort, misshandlats och torterats. Under 2020 har MR-organisationer så här långt registrerat nio utomrättsliga mord⁶.

Exempel på omskrivna fall rör oppositionspolitikern Jacob Ngarivhume, som i samband med planerade landsomfattande demonstrationer i juli arresterades och åtalades, samt den grävande journalisten Hopewell Chin'ono, som under 2020 har suttit häktad på omstridda grunder under flertalet tillfällen. Åtalen gällde uppvigling till våld, vilket är en förevändning som använts flitigt mot aktivister, oppositionspolitiker och andra olikstänkande under året. Dessa åtal följer ett tydligt mönster för åtal mot oppositionella, utmärkta av långdragna processer med långa tider i häkte i väntan på borgensförhandlingar. Processerna skapar frågetecken kring rättsväsendets autonomi och indikerar att domstolarna används som politiska verktyg i allt högre utsträckning. Transparensen från statliga institutioner har också försämrats i samband med Covid-19, vilket i sin tur försämrat förutsättningarna för ansvarstagande och ansvarsutkrävande. Landets antikorrptionskommission (ZACC) har under året utarbetat en antikorrptionsstrategi och kommissionen gavs samtidigt arresteringsbefogenhet. Med tanke på det politiserade rättsväsendet, återstår dock att se om den kan ha någon positiv effekt på

⁶ *Extrajudicial killings cases documented in 2020* – Zimbabwe Human Rights Forum, 2020.

antikorrupsionsarbetet. Zimbabwe förbättrade sin ställning något, från plats 22 till 24, på *Transparency International's Corruptions Perception Index* 2019 och låg kvar på samma plats under 2020. *Transparency International Zimbabwe* (TIZ) menar på att denna lilla förbättring kan bero på antagandet av den nationella antikorrupsionsstrategin samt ZACC:s arbete⁷.

Portfölj

Sida bedömer att portföljen inom är mycket relevant, och att det i nuvarande kontext i mångt och mycket handlar om att försöka bevara status quo och försvara det befintliga utrymmet, snarare än att göra nya landvinningar. Åtta insatser bidrar till strategimålet, med fokus på partner i det civila samhället. Med det krympande demokratiska utrymmet och hårdnande politiska klimatet växer utmaningarna för partnerorganisationer inom målområdet och i vissa fall utsätter sig dessa för risker när de uttalar sig kritiskt mot regeringen.

Utvecklingen till trots finns positiva exempel inom området, såsom exempelvis inom antikorrupsionsarbetet och lagstiftningsprocesser, där medier och civilsamhällesaktörer haft en viktig roll att påverka i rätt riktning. Exempel på resultat inom portföljen är de framsteg som TiZ haft inom antikorrupsionsarbetet. Organisationen pressade hälsoministeriet att genom domstolsbeslut publicera information om hur inkomna donationer i arbetet mot Covid-19 använts. Organisationen har vidare sedan 2019 varit mycket aktivt i utvecklandet av en nationell antikorrupsionsstrategi, genom *Zimbabwe Anti-Corruption Commission* (ZACC), som antogs i juli 2020.⁸ *Zimbabwe Media Programme*⁹ bidrog under året till att hålla allmänheten informerad om *fake news* och desinformation genom initiativet *ZimFact*, som faktakontrollerar nyheter och information. *ZimFact* producerade 65 faktarapporter och 24 faktablad för att hålla allmänheten underrättad. En särskild *Promise Checker* inrättades för att följa upp politikernas åtaganden.¹⁰ Vidare utvecklade en annan av medieprogrammets partneraktörer *Magamba* en så kallad *Covid Tracker*, där man bland annat kan följa var offentliga resurser läggs inom ramen för pandemibekämpningen¹¹. På så sätt ökas transparensen kring hur offentliga medel används och därmed har allmänhetens tillgång till information stärkts.

Organisationen *Legal Resources Foundation* (LRF) lyckades under året stärka rättsskyddet för döva/dövstumma personer, genom att teckenspråkstolk nu ska införas vid Zimbabwes domstolar. Beslutet påverkar mer än 300 000 döva personer i landet.¹² Samarbetet med *Diakonia* har under året lyckats mobilisera fler medborgare att intressera sig för att utkräva ansvar och transparens från de lokala makthavarna, bl.a. genom att efterfråga information kring upphandlingar och offentliga utgifter. Detta har i sin tur lett till att politikerna å sin sida blivit mer proaktiva i sin kommunikation och med att sprida information. Mer än 12 000 ungdomar deltog i liknande processer och över 500 ungdomar blev invalda

⁷ Transparency International Zimbabwe Annual Report 2020:2

⁸ Transparency International Zimbabwe Annual Report 2019, p2

⁹ Ett samarbete mellan *Fojo*, *IMS* och lokala medieorganisationer

¹⁰ Media Programme Annual Report "ZimMedia21 Strengthening citizen engagement in marginalised rural and urban communities through innovative media and communication platforms in Zimbabwe" August 2020 page 3,

¹¹ Media Programme Annual Report "ZimMedia21 Strengthening citizen engagement in marginalised rural and urban communities through innovative media and communication platforms in Zimbabwe" August 2020 page 4

¹² Legal Resources Foundation Draft Annual Report 2020

i olika lokala beslutsfattande organ med resultatet att andelen ungdomar och kvinnor i lokala beslutsfattande organ inom projektets upptagningsområde ökade avsevärt.¹³

3.1.2. Mål 1.2: Ökad kapacitet i det civila samhället och oberoende media att utföra sina demokratiska och granskande funktioner.

Strategimål

Sida bedömer att utvecklingen mot målet delvis har gått bakåt under året men med vissa ljusglimtar. Aktörer från civilsamhället och journalister har utsatts för våld, hot och rättsliga åtgärder, när man engagerat sig och uttryckt sig kritiskt i för regimen känsliga frågor. Hot om våld och långdragna rättsliga processer har haft en dämpande effekt på civilsamhället och media, vilket under perioden krympt det demokratiska utrymmet ytterligare. Klimatet har lett till att behovet av juridiskt stöd inom det civila samhället och bland journalister ökar. Det polariserade politiska klimatet har i vissa fall också färgat av sig på civilsamhällessektorn och lett till polarisering även där. Risken för själv censur bland aktivister och journalister har ökat. Detta till trots fortsätter delar av civilsamhället och journalistkåren att uttrycka sin kritik av regimen och kritiskt granska den. Ett viktigt exempel från året är granskningen av omfattande korruptionen kopplad till upphandling inom hälsoministeriet. Granskningen ledde till arresteringar och att ministern tvingades avgå en månad senare. Inom mediesektorn har civilsamhället varit aktivt under året och gjort inspel i och lyckats påverka olika lagstiftningsprocesser kring medier och yttrandefrihet, som exempelvis licensiering för lokalradiostationer där man lyckats öppna upp för nya aktörer, och en medielagstiftning som på pappret är ett steg i rätt riktning ur ett yttrandefrihetsperspektiv.

Inom internet och sociala medier har civilsamhället och olika aktivister kunnat uttrycka sig relativt obehindrat, även om det under året även förekommit hårda attacker mot regimkritiker och en ökad övervakning även här. Detta riskerar dock att förändras inom kort, då en cyberlagstiftning är under utarbetande och det finns farhågor om att den kommer ha en inskränkande effekt på sociala medier och yttrandefrihet online.

Portfölj

Sida bedömer att portföljen är relevant och att det är av stor vikt att stöd fortsätter att utgå till civilsamhälles- och medieaktörer i deras arbete med att på olika sätt arbeta med ansvarsutkrävande och transparens gentemot landets ansvarstagare. Tio insatser bidrar till strategimålet, med fokus på civilsamhälles- och medieaktörer. Även om det i dagsläget är svårt för media och civila samhället att granska och utöva ansvarsutkrävande, är det viktigt att fortsätta stödja och upprätthålla en kapacitet för nyckelaktörer att kunna kritisera makten, och i förlängningen uppnå förändring i linje med målet.

Under 2019 gav organisationen *Legal Resources Foundation (LRF)* juridiskt stöd till mer än 46 000 personer som utan detta stöd inte själva kunnat driva sina fall. Genom stödet försvarades rättigheterna hos olika marginaliserade och utsatta grupper mot exempelvis könsrelaterat våld, godtyckliga vräkningar och utnyttjande. Många fall drevs gentemot staten och olika institutioner.¹⁴ Genom *IOM:s*

¹³ Diakonia Annual progress report (Jan-Dec 2019) "Enhancing Citizen Participation in Local Governance in Zimbabwe" page 14-15

¹⁴ Legal Resources Foundation Access to Justice Programme Proposal 2020:3

paraplystöd till ett antal lokala MR-organisationer, förmedlas stöd till individer som fallit offer för MR-överträdelser i form av sjukvård, juridiskt stöd, skyddat boende och psykosocialt stöd. Mer än 2 130 MR-överträdelser registrerades under 2020, med en tydlig uppgång i rapporterade fall under våren vilket sammanföll med lockdown som följd av pandemins inträde i landet. Detta gällde såväl överträdelser från polisen och militärens sida, som en ökning i rapporterade fall kring könsbaserat våld.¹⁵

Zimbabwe Media Programme har under året försvarat mediernas rätt samt drivit frågor rörande mediepolicy och rätten till information, delvis genom aktiv involvering i olika lagstiftningsprocesser rörande yttrande- och mediefrihet. Bland annat drevs med framgång synen på behovet av ett självreglerande medieorgan. Programmet har även stått för juridiskt stöd till utsatta journalister och drivit allmänhetens rätt till information, främst kopplat till de inskränkningar av rättigheter som infördes i samband med Covid-19. I de fall där organisationen MISA involverat juridisk expertis och stöd till journalister har de varit lyckosamma i samtliga fall och i de flesta fall utan att behöva nå rättegång.¹⁶

Sidas stöd till Raoul Wallenberg Institutets ”*Zimbabwe Human Rights Capacity Development Programme* har under året varit framgångsrikt i att skapa en kader av akademiker med en god kompetens inom mänskliga rättigheter och med kapacitet att driva ett stärkande av rättsstatens principer i landet.¹⁷ Tillsammans med Zimbabwe kriminalvård har man också lyckats integrera internationella standards för fängelser med fokus på kvinnors rättigheter i kriminalvårdens utbildningsprogram. Ambassaden har under året fortsatt undersökt möjligheter för arbete med konflikthantering, fredsbyggande och försoning. *Ukuthula Trust* arbetar bl.a. med den nationella kommissionen för fred och försoning för att föra ihop kvinnor i samtal om *Gukhuraundi* och deras roll i att stärka fred- och försoningsarbete i landet.¹⁸

3.1.3. Mål 1.3: Stärkta förutsättningar för jämställdhet och respekt för mänskliga rättigheter, med fokus på kvinnor och flickor.

Strategimål

Sidas bedömning är att utvecklingen gällande mänskliga rättigheter och jämställdhet gått bakåt under perioden. Partnerorganisationer vittnar om en ökning av fall av våld mot kvinnor och barn i hemmet. Den nationella GBV-stöddlinjen rapporterar en 60-procentig ökning av samtal till stöddlinjen under 2020.¹⁹ Stödinsatser till offer för könsrelaterat våld har begränsats avsevärt till följd av Covid-restriktionerna, vilket även gäller möjligheterna till juridiskt stöd för våldsutsatta flickor och kvinnor. Könsrelaterat våld har också visat sig i attacker mot politisk opposition och aktivister, där det mest uppmärksammade fallet var tre kvinnor från oppositionspartiet MDC, som fördes bort, misshandlades och utsattes för sexuellt våld. Efterspelet blev mycket uppmärksammat, då ett åtal gällande uppvigling väntar de tre kvinnorna, samtidigt som förövarna till synes verkar gå ur detta ostraffade.

¹⁵ IOM Dashboard presentation 2021.

¹⁶ Media Programme Annual Report “ZimMedia21 Strengthening citizen engagement in marginalized rural and urban communities through innovative media and communication platforms in Zimbabwe” August 2020 page 4

¹⁷ Mid-term review of Raoul Wallenberg Institute Zimbabwe Human Rights Capacity Development Programme, 2016-2021 Final report. pages 6, 9

¹⁸ Ukuthula Annual Report 2021:3

¹⁹ OCHA Zimbabwe Cluster Status Report : Protection (Gender-based Violence) September 2020

Flera lokala partners till svenskstödda insatser har arbetat för ökad kvinnlig representation i politiken. I december kom ett framsteg när president Manangagwa uttalade en intention om att införa en 30%-ig kvotering av kvinnor i ledarpositioner på lokal nivå. Diakonias lokala partner *GenderLinks* har varit mycket aktiv i sitt påverkansarbete kring frågan. En liknande kvotering finns redan på riksplanet. I dagsläget utgör kvinnor 14% av det politiska ledarskiktet på lokal nivå. Barnäktenskap är utbrett och har ökat i under året i samband med ökad fattigdom. Fler antal oönskade graviditeter sker som en effekt av lockdown. Ett lagförslag som bland annat innehåller ett förslag om kriminalisering av barnäktenskap behandlas i parlamentet. En ändring av utbildningslagstiftningen²⁰ klubbades under 2020. Lagen innebär tydliga förbättringar vad gäller alla barns rätt till utbildning, och där denna rätt tydliggörs för gravida flickor och barn med funktionsnedsättning. Lagen kriminaliserar även aga i skolan och öppnar upp för sexualundervisning. Situationen vad gäller rättigheter för HBTQ-personer har till viss del förbättrats sedan 2017, främst av anledningen att detta är en fråga som nuvarande regering inte ägnar någon uppmärksamhet. Covid-19 har dock inneburit en försämring för HBTQ-personer, då tillgång till tjänster och fysiska utrymmen begränsats avsevärt och därmed i många fall lett till isolering.

Portfölj

Sida bedömer att den rådande portföljen är relevant både i relation till delmålet och till utvecklingen i samhället. Elva insatser inom portföljen bidrar till strategimålet. Insatserna fokuserar på att ändra synen på kvinnors roll i samhället och att utmana rådande normer, ekonomiskt stärka kvinnor samt att bidra till arbetet med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. För en helhetsbild av portföljen inom området finns även relevanta insatser under mål 2 och 3.

Genom programmet *Child Protection Fund* har Unicef nått mer än 180 000 barn, tillsammans med lokala partners inom det civila samhället runt om i landet. Över 65 000 barn, av vilka närmare två tredjedelar var flickor, som utsatts för någon form av våld fick under året någon form av stöd – rättsligt, medicinskt och/eller psykosocialt. Av dessa var fler än 8 000 barn med funktionsnedsättning.²¹ Genom IOM:s paraplystöd till ett antal lokala MR-organisationer rapporterades och följdes följande ärenden upp under 2020: 109 fall av barnäktenskap, 69 våldtäktsfall och 143 fall av övergrepp mot kvinnor.²² I samarbete med UNFPA tog knappt 9500 personer under första halvåret 2020 del av hjälpen som så kallade *One Stop Centers* (OSC) erbjuder, vilket innefattar sjukvård, psykosocialt stöd och rättslig hjälp till människor som utsatts för könsrelaterat våld. Den här komponenten av programmet har kunnat anpassa sig till Covid-19 på ett effektivt sätt genom att använda mobila OSCs som har kunnat nå människor som haft begränsad möjlighet till resande på grund av nedstängningen.²³

Stödet till *Culture Fund* syftar bland annat till att utmana negativa normer som ligger till grund för könsrelaterat våld och barnäktenskap. Genom sin samtalsmodell ”community dialogue sessions”, som nådde projektet *CultureACTIONS* ut till 15 000 människor under 2019 för att tala om könsroller. Trots Covid-19 restriktionerna under 2020 har projektet kunnat fortsätta, dock med en något begränsad räckvidd. Pojkar och män har aktivt involverats i dessa aktiviteter för att kunna agera representanter för positiv förändring.²⁴ Genom stödet till *Plan International* bidrar Sida till hjälplinjen *Childline* som syftar till att ge barn och unga människor rådgivning kring SRHR samt ge stöd för krissamtal och

²⁰ Education Amendment Act 2020

²¹ UNICEF results summary 2021:1

²² IOM Dashboard Presentation 2021.

²³ UNFPA Zero Tolerance for GBV 365 bi-annual report January – July 2020.

²⁴ Culture Fund Annual Report 2020:9

remisser till barn och unga som utsätts för våld. Från oktober 2019 till september 2020 delgavs information om Childline till 4044 ungdomar i syfte att lyfta vikten av att rapportera samt informera om de stödvägar som finns.²⁵ Under Covid-19 restriktionerna från mars 2020 har trycket på hjälplinjen ökat markant. Organisationen *Women's Coalition* nådde ut till mer än 50 000 kvinnor och flickor med olika aktiviteter och genom olika kanaler – radio, TV, workshops, dialogmöten, etc – med det långsiktiga målet att få fler kvinnor att engagera sig politiskt och inta ledarroller.²⁶ Genom en publikation uppmärksammades de risker som kvinnliga politiker utsätts för, vilket också tydliggjorts under året med framför allt fallet med bortförandet av de tre kvinnliga MDC-politikerna (se ovan)²⁷.

3.1.1 Stödområde 2: Jämlik hälsa

Mål 2.1: Förbättrad tillgång till god hälso- och sjukvård, inklusive stärkt hållbarhet och kapacitet i hälsosystemet, med fokus på kvinnor och barn.

Strategimål

Sida bedömer att utvecklingen mot målet gått fortsatt bakåt under perioden. Det råder akut brist på resurser och både hållbarhet och kapacitet i hälsosektorn har försvagats ytterligare i och med Covid-19 pandemin. De landvinningar som gjorts under senare år, inom exempelvis mödra- och barnhälsa, riskerar att gå om intet. Exempelvis har mödradödligheten gått upp med runt 15% under 2020 och vaccinationsgraden har sjunkit. Antalet födslar i hemmet har ökat avsevärt och antalet genomförda kejsarsnitt har gått ner med motsvarande siffra (runt 35%) jämfört med förra året. Uppsökandeverksamhet, exempelvis inom SRHR, har på sina håll avstannat. Strejker bland hälsovårdspersonal har varit återkommande under 2020 och har resulterat i att en stor del av befolkningen inte har tillgång till grundläggande sjukvård. Den ekonomiska utvecklingen har bidragit till situationen då reallöner inom sektorn minskat kraftigt och bristen på utländsk valuta har försvårat för regeringen att inhandla mediciner och andra resurser.

Korruption inom hälsoministeriet har uppdagats på högsta nivå, vilket ledde till att hälsoministern avskedades under året. Den nya ledningen inom hälsoministeriet har dock inte skapat några synliga positiva förändringar. Transparensen har försämrats och dialog försvårats, och man har intagit en hård linje gentemot strejkande vårdpersonal. Hälsosektorns andel av statsbudgeten ligger fortfarande lägre än Abuja-deklarationens mål och biståndet till hälsa per capita är fortfarande bland de lägsta i Afrika söder om Sahara. Sektorn är starkt beroende av givarmedel. Givarna står idag för över 75% av utgifterna inom sektorn. De största biståndsgivarna är Globala Fonden, USA, GAVI, Storbritannien, EU, Sverige samt Irland²⁸.

²⁵ Plan International *Promoting Access to Inclusive SRHR and SGBV Information and Services in Zimbabwe Annual Report 2020*.

²⁶ Women's Coalition's Strengthening Women Advocacy for Inclusive Governance Annual Report 2019:12

²⁷ Women's Coalition's Strengthening Women Advocacy for Inclusive Governance Annual Report 2020

²⁸ Health Sectors Resource Mapping (2019)

Portfölj

*Sida bedömer att portföljen inom målområdet är relevant och väl kompletterar andra program inom hälsosektorn, då det är det enda större programmet som fokuserar på mödra- och barnhälsovård. Antalet insatser under strategimålet är elva. Det svenska stödet går främst via *Health Development Fund* (HDF), som även stöds av EU, FCDO och Irland, och kanaliseras via UNICEF och UNFPA. HDF stöder en stor andel av arbetet inom mödra- och barnhälsa i landet och har varit en starkt bidragande orsak till att många nyckelindikatorer inom mödra- och barnhälsa förbättrades mellan 2014-2019²⁹. Under det senaste året har HDF blivit ännu viktigare för att upprätthålla tillgång till primärvård på landsbygden med fokus på mödra- och barnhälsa. Tack vare att stödet är flexibelt och har kunnat anpassas för att svara på nya behov som uppkommit genom utbrottet av Covid-19. Till exempel fick runt 18 000 hälsoarbetare ta del av skyddsutrustning och mer än 3 600 nya hälsoarbetare på bynivå rekryterades och utbildades under året³⁰.*

HDF har varit starkt bidragande till att fler hälsofaciliteter idag erbjuder familjeplanering och annan kunskap kring SRHR genom samarbetet med UNFPA. Idag har majoriteten av alla faciliteter inom primärvården kapacitet att informera om och erbjuda tjänster inom SRHR, HIV och SGBV. Under 2019 fick mer än 11 000 överlevare av könsrelaterat våld stöd genom *One Stop Centres*, och 3 450 kvinnor och flickor togs in på skyddat boende³¹. Under 2020 års sju första månader var motsvarande siffror runt 9 500 personer som fått stöd genom *One Stop Centers* och knappt 1 900 personer som tagits in på skyddat boende³². Vidare har insatsen arbetat med att tillgängliggöra SRHR-information och tjänster för studenter på universitetens och högskolornas hälsomottagningar. Detta har under året uppnåtts på 90% av institutionerna³³.

3.1.2 Mål 2.2: Ökad tillgång till och respekt för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, framförallt för unga människor.

Strategimål

Sida bedömer att utvecklingen mot strategimålet gått ytterligare bakåt under det senaste året. Den ekonomiska, politiska och humanitära situationen i landet slår hårdare mot kvinnor och barn, och Covid-19 har bidragit till en försämring av situationen. Partnerorganisationer vittnar om en ökning av fall av våld mot kvinnor och barn i hemmet samt en ökning av oönskade tonårsgraviditeter och barnäktenskap i och med att skolor hålls stängda. Tillgången till preventivmedel försämrades under 2020 och de nedstängningsåtgärder som vidtagits som en följd av Covid-19 har gjort att en stor del av verksamhet relaterat till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, så som utdelning av preventivmedel och menshygienprodukter samt informationsinsatser, ställts in eller kraftigt begränsats. Detta drabbar framför allt människor som lever i fattigdom och i avlägsna områden. Önskade tonårsgraviditeter och barnäktenskap fortsätter ligga på en hög nivå. Var tionde flicka beräknas föda barn mellan åldern 15-19 år. Under 2019 beslutade regeringen att tillhandahålla menshygienprodukter till skolflickor på landsbygden, men denna plan har dock inte förverkligats ännu. Begränsningar i möjligheter att nå ut i

²⁹ Bland annat har andelen barn som föds på en hälsoinrättning ökat från 77% till 86%, och mödradödligheten har sjunkit från 651 till 462 per 100 000 födselar. The Zimbabwe Health Development Fund 2019 Annual Report, p. 23

³⁰ The Zimbabwe Health Development Fund 2020 Summary of Performance PP, Slide 6

³¹ The Zimbabwe Health Development Fund 2019 Annual Report, p. 13

³² UNFPA Zero Tolerance for GBV 365 bi-annual report January – July 2020

³³ The Zimbabwe Health Development Fund 2019 Annual Report, p. 13

landet med uppsökande verksamhet drabbar landets HIV-smittade, både vad gäller andelen som nås med behandlingar och mediciner, samt hur många som testas.³⁴

Portfölj

Sida bedömer att portföljen inom målområdet sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter är mycket relevant och de olika aktörernas insatser kompletterar varandra väl. Antalet insatser under strategimålet är tretton. Båda organisationerna *Population Service International* (PSI) och *Population Services Zimbabwe* (PSZ) fyller viktiga gap i den allmänna hälsovården. Tack vare ökat finansiellt stöd från Sida under året har organisationerna i stort kunnat fortsätta sina aktiviteter även under restriktionerna som följt pandemin då dessa bedömts som *essential services*. Insatserna inom portföljen fokuserar till stor del på ungdomar och unga vuxna, och täcker områden som familjeplanering, preventivmedel, stöd till överlevare av sexuellt våld, screening samt behandling av livmoderhalscancer, HIV-test och behandling, mm. Bland annat beräknas 175 000 oönskade graviditeter ha undvikits genom familjeplaneringsmetoder som PSZ tillhandahållit.³⁵

Under året har ett antal påverkans- och informationskampanjer genomförts av olika partners. PSI och PSZ har under 2020 lämnat in en skrivelse till parlamentet som argumenterar för en sänkning av samtyckesåldern för att få tillgång till en rad SRHR tjänster. PSI har i samarbete med ambassaden drivit en nationellt uppmärksammas kampanj kring menshygien under namnet *“Let’s talk”* genom såväl nationella som lokala radiostationer och online.³⁶ PSZ har även, tillsammans med *Adult Rape Clinic*, kommit ut med ett påverkansverktyg kring SRHR och könsbaserat våld för användning under pandemin. Organisationen *SAYWHAT* har under 2020 lanserat en mobilapplikation för spridning av SRHR-relaterad information riktad mot univseritetsstudenter³⁷ samt nått ut till en bred publik genom online-TV på olika plattformar som beräknas ha nått cirka 100 000 tittare³⁸.

3.2 Stödområde 3: Försörjning, miljö, klimat och energi

3.2.1 Mål 3.1: Förbättrade möjligheter till en hållbar försörjning, med fokus på hållbar livsmedelsförsörjning, produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor, särskilt för kvinnor och ungdomar.

Strategimål

Sida bedömer att utvecklingen gått bakåt med negativ tillväxt och mycket hög inflation, torka, brist på fungerande marknader, brist på utländsk valuta, brist på insatsvaror i jordbruket samt undermålig elförsörjning. Detta drabbar alla viktigare sektorer såsom jordbruket, tillverkningsindustrin och servicesektorer. Arbetslösheten är mycket hög, särskilt bland kvinnor och ungdomar, och uppskattas inom den informella sektorn uppgå till ca 90%. Arbetsvillkoren är ofta undermåliga med små

³⁴ OCHA Zimbabwe Cluster Status Report: HIV September 2020

³⁵ Marie Stopes 2019 Annual Report page 16

³⁶ PSI 2019 Annual Report page 22, link to newspaper articles: <https://healthtimes.co.zw/2019/10/16/swedish-embassy-breaking-menstrual-health-barriers/>
<https://www.herald.co.zw/swedish-embassy-partners-psi-on-menstrual-health-campaign/>
<https://www.zimbabwesituation.com/news/swedish-embassy-partners-psi-on-menstrual-health-campaign/>
<https://zimbabwe-today.com/swedish-embassy-partners-psi-on-menstrual-health-campaign/>

³⁷ SAYWHAT 2019 Annual Report page 14

³⁸ <https://ztn.co.zw/stream/2020/09/msu-lift-national-varsities-quiz-trophy/>

möjligheter att organisera sig för bättre arbetsvillkor. Covid-19 har slagit hårt mot arbetsmarknaden, särskilt i urbana områden där nedstängningar slagit hårdast mot försörjningsmöjligheterna. Detta har påverkat de många kvinnor som försörjer sig med småskalig handel i landet eller via grannländerna³⁹.

Livsmedelsförsörjningen försvåras av de stora utmaningarna inom jordbrukssektorn, som statlig inblandning, brist på fungerande marknader, insatsvaror och finansiering. Den av regeringen förda *Command Agriculture* politiken snedvrider resursfördelning och handel. Covid-19 har påverkat jordbruket, t ex genom begränsad rörlighet som påverkat både produktion och möjligheterna att nå ut till marknader. Till detta kommer klimatrelaterade faktorer, t ex de senaste årens torka, och nyligen även kraftiga översvämningar samt överanvändning av mark och påföljande erosion. Över hälften av landets befolkning bedöms leva i matosäkerhet. För att möta dessa utmaningar har strategigenomförandet anpassats genom att ytterligare fokusera på att stärka utsatta gruppers resiliens, t ex genom stöd med insatsvaror till aktörer inom jordbruket, eller tillfälligt även mer kortsiktiga former av sysselsättning.

Portfölj

Sida bedömer att den nuvarande portföljen på sju insatser är mycket relevant, med tydlig inriktning på strategimålet genom sitt fokus på resiliens, sysselsättning, klimatfrågor, minskad matosäkerhet och grön ekonomisk utveckling, med särskild inriktning på kvinnor och ungdomar.

Den största insatsen *Zimbabwe Resilience Building Fund (ZRBF)* stöds av Sverige, UK och EU med totalt ca 700 MSEK (varav Sverige 135 MSEK). ZRBF koordineras av UNDP och genomförs av sju konsortier ledda av större NGO:er i samarbete med lokala partners från både civilsamhället och privata sektorn. ZRBF har god koordinering med myndigheter, t ex *Ministry of Lands Agriculture and Rural Resettlement*, vilket även stärker lokalt ägarskap. ZRBF fokuserar på insatser för minskad matosäkerhet och bättre försörjningsmöjligheter genom ökad lokal kapacitet och stärkt resiliens i 18 (av totalt 63) av de mest utsatta distrikten i Zimbabwe. Ett resultat⁴⁰ för ZRBF är att hittills ha nått 529 686 personer, varav hälften kvinnor, vilka fått stärkt resiliens.

Flera insatser inriktas på ökad matsäkerhet, sysselsättning och klimatanpassning. Genom OXFAM har *Climate Adaption for Rural Livelihoods Programme* nått över 6000 hushåll på landsbygden vilka fått ökad resiliens⁴¹. Genom *Practical Action Enhanced Agricultural Productivity and Resilience to Climate Change through Solar Powered Irrigation Programme* har solenergi introducerats, och genom *We Effect's Green Enterprise and Business Development Programme (EBDP)* har i nio distrikt 67 500 kvinnor och ungdomar fått produktiv grön sysselsättning genom arbete eller entreprenörsskap. I stödet via UNICEF till *Green Innovations Hub* har ungdomar fått arbete i 'gröna sektorer' och ett 30-tal unga innovatörer/entreprenörer kunnat förverkliga sina ideer och planer.

Genom stödet via ILO⁴² har 578 gröna 'start-ups' kunnat expandera sitt företagande. Aktiviteterna har anpassats till Covid-19 genom digitalisering, till exempel har affärsutveckling *Generate Your Business (GYI)* genomförts helt via radio. Detta har medfört fler positiva effekter, som möjligheten att nå fler och yngre deltagare, fler kvinnor samt fler deltagare på landsbygden. I samma program har en komponent

³⁹ Climate Change Apaptation for Rural Livelihoods in Zimbabwe, Annual Report, Page 7, insats 11762

⁴⁰ Zimbabwe Resilience Building Fund (ZRBF) LogFrame 2016-2021, sid 1, Outcome Indicator 1. Insats 10805.

⁴¹ Climate Change Apaptation for Rural Livelihoods in Zimbabwe, Annual Report, Page 5, insats 11762

⁴² ILO Green enterPRIZE Innovation and Development in Zimbabwe Progress Report 01 December 2019 to 30 November 2020.

för yrkesutbildning (*Technical and Vocational Education and Training – TVET*) utvecklats, vilken nu överlämnats till det nationella institutet *National Manpower Advisory Council* (NAMACO) och därmed fått en permanent lokal institution som fortsatt genomförare.

3.2.2 Mål 3.2: Förbättrad tillgång till förnyelsebar energi som är socialt och miljömässigt hållbar.

Strategimål

Sida bedömer att utvecklingen mot strategimålet går delvis bakåt och delvis framåt. Behoven av förnyelsebar energi i Zimbabwe är omfattande, i synnerhet på landsbygden där ofta icke miljömässigt eller ekonomiskt hållbara alternativ är vanligt förekommande energikällor. Utveckling av energiförsörjning är oftast inriktad på urbana områden där befolkningen har högre inkomster och når inte ut till fattigare människor på landsbygden. Samtidigt finns nya initiativ för utveckling av förnyelsebar energi genom NGO:er och multilaterala organisationer samt i viss mån även privata sektorn. Ett positivt steg är framtagandet av *Zimbabwe National Renewable Energy Policy*. En kraftigt hämmande faktor för utveckling av förnyelsebar energi är också den ekonomiska situationen i landet, med brist på likviditet och utländsk valuta, vilken avsevärt försvårar import av nödvändig utrustning. Vissa lättnader av tull och avgifter har införts för sådan utrustning, men i praktiken kvarstår ofta byråkratiska hinder. Även investeringar i t ex mini-hydro och solenergi med finansiering utanför landet i utländsk valuta har minskat p g a svårigheter att återbetala dessa lån.

Portfölj

Sida bedömer att portföljen är relevant men samtidigt under fortsatt uppbyggnad med hittills fem insatser för att utveckla förnyelsebar energi som är både socialt och miljömässigt hållbar. En central insats är *Renewable Energy and Climate Change Technology (REACT) Programme* vilket genomförs av *Africa Enterprise Challenge Fund (AECF)*⁴³. REACT fokuserar på att investera kapital i privata sektorn för att utveckla förnyelsebar energi. REACT är ännu i ett tidigt skede av genomförandet i Zimbabwe, men kan förväntas nå liknande goda resultat som i Östra Afrika om AECF kan arbeta fram innovativa lösningar för att passa även i den utmanande ekonomiska miljön i Zimbabwe. Förnyelsebar energi har inkluderats även i andra program, t ex i *Zimbabwe Resilience Building Fund (ZRBF)* som utvecklat solenergidrivna mini-grids och borrhål, och i OXFAM:s *Climate Change Apaptation for Rural Livelihoods in Zimbabwe (CARL)* som utvecklat två soldrivna bevattningsystem för 114 hushåll⁴⁴. *Practical Action REAP* har installerat 82.16 kWp solenergi i fyra bevattningsystem och 37 kWp i 15 jordbruksenheter i Gwanda vilket försörjer 400 hushåll⁴⁵. I en övergripande insats har ett antal partners över hela landet, och från samtliga strategiområden, erhållit stöd till installation av solpaneler för energieffektivisering och redan i detta tidiga skede har kunnat påvisas lägre energikostnader, mindre användning av diesel för generatorer, mindre miljöfarliga utsläpp och mer pålitlig uppkoppling till internet.

⁴³ AECF genomför REACT i ett antal afrikanska länder i samarbete med Power Africa.

⁴⁴ Climate Change Apaptation for Rural Livelihoods in Zimbabwe, Annual Report, Page 5, insats 11762

⁴⁵ REAP Bridging Proposal page 2, insats 11266

3.2.3 Mål 3.3: Förbättrad kapacitet hos aktörer att bidra till miljö- och klimatområdet.

Strategimål

Sidas bedömer att utvecklingen varit begränsad, men gått delvis framåt med vissa framsteg på övergripande nivå. Det finns mycket stora behov att utveckla kapacitet hos aktörer inom miljö- och klimatområdet, inom den offentliga sektorn på policy och regleringsnivå, i den privata sektorn samt även hos den bredare allmänheten. Flera bi- och multilaterala givare är också, tillsammans med NGO:er, aktiva inom klimatområdet, och även intresserade av ytterligare engagemang i miljö- och klimatfrågorna. För en stark utveckling av miljö- och klimatfrågorna krävs inte enbart kapacitetsutveckling, utan även insatser för att öka medvetandet om klimatfrågorna, att ändra attityder, normer och beteendemönster i hela samhället. Utöver detta behöver även nätverk inom området byggas upp och stärkas. Ofta saknas röst och perspektiv från i synnerhet kvinnor och ungdomar, vilket försvårar deras möjligheter att kunna driva frågor och påverka lagstiftning så de inte missgynnas. En sådan fråga är t ex utformningen och genomförandet av *Zimbabwes Nationally Determined Contribution and operationalization of the Climate Change Strategy*. Andra initiativ på policynivå är framtagandet av *Climate Change Response Strategy* och *Climate Change Management Strategy and a Climate Change Bill*.

Portfölj

Sida bedömer att portföljen är delvis relevant, då befintliga insatser är relevanta men att det behövs en bredare och mer kraftfull portfölj för att även kunna nå strategimålet. De senaste årens uppbyggnad av portföljen har fortsatt, främst genom integration och synergier med sex insatser inom de övriga strategimålen. Det finns vissa utmaningar att hitta de mest relevanta aktörerna för kapacitetsutveckling inom klimat- och miljöområdet, och även en begränsning då samarbete med myndigheter inte är del av strategin. I *UNICEF Green Innovations Hub* har 20 ungdomar förverkligat sina affärsprojekt inom klimat- och miljöområdet.⁴⁶ I *ILO Green EnterPRIZE* har byggts kapacitet för unga entreprenörer att i sin verksamhet stärka fokus på miljö- och klimatrelaterade frågor. *ILO Green EnterPRIZE* har även utvecklat *Sustaining Competitive and Responsible Enterprises (SCORE)* som arbetar med små- och medelstora företag för att minska deras miljörelaterade kostnader och avfallsmängder, effektivisera processer och öka energieffektivitet. Därmed skapas affärsmässiga ekonomiska incitament att fortsätta arbeta långsiktigt med miljöfrågorna på ett uthålligt sätt. Inom ICDL programmen har nätverk skapats mellan deltagare och organisationer i både Zimbabwe och Sverige. Ett exempel är samarbetet mellan *Zimbabwe Climate Change Department* och *Swedish Environmental Protection Agency* (Naturvårdsverket) vilket resulterat i ett program för kapacitetsutveckling. I *OXFAM CARL Programme* har experter från SMHI engagerats för kapacitetsutveckling av *Zimbabwe Meteorological Services Department*, vilket resulterat i bättre förmåga att kunna utfärda varningssignaler i god tid, t.ex. inför cyklonerna Chalane and Eloise⁴⁷.

⁴⁶ Desk Review of Green Innovations Hub, page 2, contribution number 10962

⁴⁷ Conversation with CARL programme manager, Dr Leonard Unganai.

4. Implikationer

Då 2021 är sista året för nuvarande strategi är de rekommendationer och implikationer som redovisas i huvudsak att ta i beaktande under det avslutande året och inför utarbetandet av underlag till en ny strategi. I skrivande stund avvaktar Sida instruktion om att ta fram strategiunderlag. Förändringsteorin för samtliga strategiområden uppdaterades i samband med Strategiplan 2021 och inför arbetet med underlag till ny strategi pågår en uppdatering av MDPA. Under 2021 förväntas ingen förbättring av den negativa utvecklingen i landet. Pandemins konsekvenser förväntas ha fortsatt stark påverkan både på ekonomin och på sociala sektorer pga nedstängningar som särskilt drabbar barn, unga och kvinnor.

Den fortsatt negativa utvecklingen medför att strategigenomförandet delvis kommer att behöva styras om till ett mer adaptivt angreppssätt. Ett konkret exempel är att insatser inriktade på resiliens eller sysselsättning nu kommer att inriktas även på mer kortsiktiga direkta stödåtgärder till utsatta grupper. Den ökade urbana arbetslösheten, också förstärkt av Covid-19 pandemins effekter, kommer på ett liknande sätt medföra att en del insatser kommer att styras om till tidvis även mer akuta åtgärder för att skapa ökad sysselsättning och bättre försörjningsmöjligheter. I detta har även beaktats att den ökade urbana arbetslösheten även kan utgöra en konfliktrisk och skapa ökad social oro.

En färsk rapport⁴⁸ beskriver hur politisk och ekonomisk elit i Zimbabwe är sammanlänkade i ”karteller”. För att stödja en positiv långsiktig utveckling i landet krävs innovativa insatser som ökar transparens och stärker demokratiska institutioner. De oberoende statliga kommissionerna, *Chapter 12 institutions*, har här potential att spela en positiv roll. Trots underfinansiering och politisering har kommissionen för mänskliga rättigheter etablerat en konsekvent hållning gentemot MR-övergrepp. ZACC har under året uppmärksammat flera högprofilerade korruptionsfall. För att fortsatt stödja stärkandet av demokrati och rättsstatens principer kan samarbete i någon form övervägas med de *Chapter 12 institutions* som bedöms vara mer självständiga och ha utrymme att utöva sitt mandat, som ett viktigt komplement till befintligt stöd till civila samhället och oberoende journalistik. I dagsläget finns visst stöd till *Zimbabwe Human Rights Commission* genom RWI. I uppbyggnaden av stödet inom klimat, miljö och förnyelse energi kan det finnas anledning att överväga samarbete även med myndigheter för ett mer effektivt genomförande.

En generell kommentar så här i slutet av strategiperioden är att vissa av målen för strategin har visat sig vara för ambitiösa utifrån möjligheter att påverka i en svår och bakåtgående kontext. Givarlandskapet har under strategiperioden krympt vilket medfört dels en sårbar situation för civilsamhället och andra partners, samt en ökad arbetsbörda för ambassaden som oftare får ta på sig rollen som ordförande och *lead*” i olika givargrupper och med minskade möjligheter även i genomförandet till samarbete och arbetsdelning med andra givare.

⁴⁸ Report on Cartel Power Dynamics in Zimbabwe, januari 2021. Maverick Citizen